

Buitenmensen van strand en duin: de duinboer(in)

Eeuwenlang zijn de duinen gebruikt door bewoners van de omliggende nederzettingen. Landbouw was vooral dichtbij het dorp belangrijk. In de tweede helft van de negentiende eeuw kwam de teelt van duinaardappelen op. Oude foto's kreeg ik dit keer van Gerjan Zwaan uit Egmond aan Zee.

TEKST: FRANS BEEKMAN

Stook en ruigte

Tot kilometers buiten het dorp werd vanouds gezocht naar brandstof voor de kacheltjes. Naast boompjes als Meidoorn en Berk waren dat vooral Duindoorn en Kruiwilg. Het sprokkelen van hout gebeurde door kinderen en ouderen. Over de schade aan het bos of het duin werd niet zwaar getild. Ook op het strand werd naar hout uitgekeken.

Behalve hooi van het nabijgelegen weiden werden allerlei grassen en kruiden in de duinen gezocht als veevoer en aanvulling voor het stro in de stal. Het harken van deze ruigte gebeurde door jonge meisjes en jongens (Fig. 1). De drie jonge vrouwen van nog geen twintig (?) zien er in hun vuile kleren afgetoed uit. Hun gezichten zijn getekend door zorgen. Ze hebben draagmanden op hun rug en grote

Figuur 1. Jonge vrouwen met draagmanden vol ruigte uit de duinen op weg naar de boerderij in het kustdorp. Foto ca. 1910.

harken in hun hand. De breedbladige Zandhaver is hoog opgetast. Over mulle zandwegen ging het op huis aan. De ruigte kwam ook op de mest-

hoop terecht en composteerde daar. Het hield er mogelijk de vele vliegen tegen. Tot omstreeks 1930 werd er ruigte in de duinen verzameld.

Figuur 2. Aardappeloogst in de duinen. Het aardappellandje is met een vlag gemarkeerd. De boer heeft een grote draagmand, de boerin graaft met haar blote handen de 'duinpiepers' uit de grond. Foto ca. 1910.

Duinpiepers

De teelt van aardappelen in de duinen kwam op in het midden van de negentiende eeuw. Het bleek dat in de drogere duinen aardappelen minder gevoelig waren voor de gevreesde schimmelziekte fytoftora. De 'duinpiepers' konden vroeg worden geoogst, vooral de kruimige Eigenheimer werd heel smakelijk gevonden (Fig. 2). Het was een belangrijk volksvoedsel. In vergelijking met graan konden van hetzelfde oppervlak meer mensen van de aardappeloogst leven. Ook nu zijn er nog duinakkertjes met deze teelt. In veelal kleine duinvalleien werd het land vlak gemaakt en soms omringd door lage zandwallen met takken Duindoorn. De zode werd omgespit en als bemesting werd daarna van alles gebruikt. Voor 1900 was er immers nog geen kunstmest. De mestvaalt leverde compost, aangevuld met beer (fecaliën). Ook kwam er stadsvuil op

het landje en visafval met zeewier en zeesterren ('visgrom'). De mest werd met (schelp)karren op de akkertjes aangevoerd. Hoe verder van het dorp des te minder bemesting. Soms stond er een geit aan een pin in het duin.

Relicten

In het duinlandschap zijn de resten van de landbouw hier en daar nog te zien. Vlakke landjes met lage wallen zijn er bijvoorbeeld bij Katwijk met mooie namen als het Delletje van moeder Joppe. Oude zandpaden rondom vissersdorpen hebben vaak met de oude agrarische activiteiten te maken. De greppels voor lokale afwatering zijn veelal weer dichtgegroeid. Opvallend is het voorkomen van schelpen als Noordhoren en Wulk meegekomen met het visgrom. Ook liggen er scherven aardewerk, pijpenkoppen en glas uit het stadsafval.

Colofon

Informatie over het duinonderzoek in Berkheide, Meijndel en Solleveld. In Holland's Duinen verschijnen tweemaal per jaar Nederlandstalige artikelen over het duin, met name over de terreinen die in het beheer zijn van Dunea. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van artikelen of berichten in Holland's Duinen ligt bij de auteur(s). © Tekst en beeldmateriaal blijven auteursrechtelijk eigendom van de auteur(s).

Voor vragen over Holland's Duinen: Harrie van der Hagen, h.hagen@dunea.nl

Holland's Duinen nr 76, april 2020

Redactie: F. Beekman, M. Bezemer, H.G.J.M. van der Hagen, F.C. Hooijmans, P.E. Loth, E. van der Meijden, C. Zuyderduyn
Redactieadres: Sectie Plantenecologie, IBL Universiteit Leiden, Postbus 9505, 2300 RA Leiden

Vormgeving: T2 Design en Communicatie
Druk: Deltabach

Oplage: 500 exemplaren

Foto voorplaat: Slobeend (foto: Beeldbank Dunea). De Slobeend had in 2019 een relatief goed jaar als broedvogel in Meijndel (zie pag. 49 van dit nummer).

Digitale versie in pdf-formaat is beschikbaar via de website: Dunea.nl/duinen/duingebieden/hollandsduinen

Toezending van artikelen per e-mail aan Harrie van der Hagen (h.hagen@dunea.nl).
 ISS nummer: 1384-7373 (ISS nummer Meijndel Mededelingen was 1382-1105)

dunea
 DUIN & WATER

Universiteit Leiden

staatsbosbeheer